

A Vértesi Erőmű bezárása ellentétes Magyarország importgáz függésének enyhítési szándékával

Dr. Katics Ferenc 1961-ben bányatechnikusként, fizikai állományban kezdett dolgozni, először Tatabányán, egy évvel később a pusztavám – oroszlányi bányánál. Munka mellett tanult 1971-ben bányamérnöki, 1979-ben gazdasági mérnöki egyetemi doktori oklevelet szerez. 1983 – 1988 között a Márkushegyi Bányai Üzem felelős műszaki vezetője, 1992 – 1994 között az Oroszlányi Bányák Kft. ügyvezető igazgatója volt.

Előzmények, jelenlegi helyzet

Hazánkban – a nyilatkozatok szintjén – teljes az egyetértés az import energiafüggőségünk kockázatait illetően. Legutóbb (2009.11.16-án, a IV. Energia Fórumon) Orbán Viktor jelentette ki: „Csökkenteni kell a gázfüggőséget! ... a világ energiafelhasználása egy rövid csökkenés után ismét nőni fog. ...”. Ezzel a felfogással ellentétes irányú a Vértesi Erőmű Zrt. (Vért) bezárása, mivel az országos termelésből kieső 3-4% áramot importból kellene pótolni.

Annak ellenére, hogy az 1097/2009./VI. 23./ Kormányhatározat a Vért további működtetését írja elő akár magántőke bevonásával is, számos egyoldalú, félrevezető nyilatkozat, újságcikk, és intézkedés készíti fel a közvéleményt a vertikum bezárásának elkerülhetetlenségére. Arra nem keresik a választ, hogy az adott (és várható) gazdasági helyzetben és környezetben, vajon nemzetgazdasági érdek és valóban értelmes cselekedet lemondani a „lábunk alatt” lévő, és „kézben tartható” hazai forrásról? Kinek és milyen érdeke fűződik a hazai energiaipar újabb csonkolásához? E téma alapos elemzését kéri a gazdasági újságírókat és ezt kívánja e cikk elősegíteni.

A Magyar Villamos Művek Zrt. (MVM) közgyűlésének anyagában (2009.05.28.) a Vért azonnali bezárását kezdeményezik. Nem először akar az MVM a Vért-től megszabadulni. Már 2003-ban és 2007-ben is a cég privatizációjáról határoztak, de az mindkét esetben meghiúsult. A gazdasági válságot is ehhez a szándékhoz használta eszközként az MVM, amikor 2009-ben, az áram szabadpiaci áresése következtében a Vért veszteségessé vált. Azonban a válság – ahogy arra bevezetőjében levő idézet utalt – átmeneti állapot. és hazai villamosenergia piacon a helyzet különösen csalóka, mert:

a) A Vért olyan piacra termel, amely aránya a hazai teljes villamos energia felhasználáshoz képest elenyésző, így természetes, hogy a villamosenergia termelés iránti igény – a válság miatt – itt csökkent.

b) Az MVM monopolizálta magyar villamos energia kereskedelemben az árakat, a válság ellenére magasan tartják. A behozott gáz és a zöld villany fűtőanyagának árát, továbbá mindkét termelés profitját alaposan megfizették a fogyasztóval. Erre a kérdésre a szénfillér kapcsán még visszatérünk.

c) Ha a Vértet az utóbbi piachoz mérnék – és ott versenyeztetnék – akkor egészen más képet kapnánk a Vért gazdasági helyzetéről. Kiderülne, hogy költségcsökkentő hatása van a rendszer egészének működésére. Az MVM jelenleg a Vértet érő, szabadpiaci hatás jelensége mögé bújik és elfeledkezik a saját (úgy látszik csak hangoztatott) alapvető érvéről, nevezetesen a rendszer egészének költség-minimalizálásáról, valamint arról, hogy a Vért gazdasági helyzete perek tárgyát képező áramvásárlási szerződésekkel is kapcsolatos.

A tájékoztatás kritikája

Az MVM tudja, hogy a bezárási alternatíva nem megalapozott, ezért folyamodik a kétes; egyoldalú, félrevezető kinyilatkoztatásokhoz.

a) 2007-ben és 2008-ban a Vért adózás előtti eredménye pozitív volt, kazánjait a közelmúltban felújították, füstgáz-kéntelenítővel szerelték fel. A térségben jelentős szénvagyon van. A társaság bezárása több ezer ember (családtagok, beszállítók, infrastruktúra) megélhetését, hét település (ebből hármat az iparüzési adó is érint) foglalkoztatását tenné kezelhetetlenné. A munkájukat elvesztők foglalkoztatására a környéken esély sincs.

b) A Vért, Paks és Visonta után, a harmadik – negyedik legkisebb termelési önköltségű erőmű! A válság előtti időszakban a bioerőművek (zöldáram) és a gázerőművek másfél – kétszeres, az alternatívok még ennél is magasabb önköltséggel szolgáltatták a rendszerbe a villamos energiát. (Az akkori termelési önköltség Ft/kWó-ban Pakson 10 alatti, Visontán 13 – 14, a Vértnél 15 – 16, míg a zöldáram és gázerőművek esetében 20 feletti volt. A Vért önköltsége (bio+szén együtt) 2008-ban 22,26, és 2009. első félévében 24,82 Ft/kWó volt.

c) Az áramszolgáltatók a zöldáramot (a megújuló, sőt a gáztüzelésű távfűtő művek melléktermékét képező áramot is) kötelesek rögzített, magas áron átvenni, míg a kedvezőbb önköltségű Vértre alacsonyabb átvételi árat „kényszerítenek”. A szabad áram piacán nem a hazai szénből fejlesztett saját áram élvezi, az árammal nagykereskedő (MVM) védőernyőjét. Inkább az import gázból és a biomasszából fejlesztett villamos energiát vásárolja, akár dupla áron. A fentiekből az is következik, hogy az erőmű a bioarány növelésében érdekelt, ami a költségeket és az árat felfelé hajtja. Ennek következménye például a 2009. novemberi áremelés, amelynek egyik oka az volt, hogy: „... az átlagosnál drágább, de kötelező átvétel alá eső villamos energia mennyisége a vártnál magasabb arányú volt.”

d) A Heti Világgazdaság szerint (2008.11.28.): „Az áramdíjnak csak nagyjából a fele az, amennyiért a szolgáltatók az áramot veszik a piacon. A többi ... szénbányászati szerkezetátalakítási hozzájárulás és úgynevezett kötelező átvételes tarifa, amennyiért a területi áramszolgáltatók kötelesek átvenni a megújuló energia termelőitől a zöld áramot ...”.

e) A Vért esetében a szénbányászati szerkezetátalakítási támogatást a köznyelvben szénfillérnek hívják. Ezt a tételt a többitől eltérően – a fogyasztó számláján is – mindig külön nevesítik. Ezzel szemben a gáz és a bio erőműveknél a tüzelőanyag árnövekedését beépítik az áramárba, és annak nagyságát külön sehol sem tüntetik fel. Ez is ártámogatás, csak más „módszerrel”. Nyilvánvaló, hogy a bio és gáz erőművek teljes termelési költségét (és profitját is) a fogyasztóval fizettetik meg. A szénelapú villamosenergia esetében, csak a termelési költség és a piaci ár közötti különbség a szerkezetátalakítási támogatás. Abszolút értékben az import gáz- és a bio alapú áram piaci ára magasabb (jelenleg 30-40 Ft/kWó), mint a szénelapúé a szénfillérrel együtt (24-28 Ft/kWó).

f) A Vértesi Erőműnél a gazdasági válság időszakában csökkent a villamosenergia termelésből származó bevétel, amely a szénfillérrel együtt sem fedezi a termelés önköltségét. A működtetés fenntartására rendelkezik a Kormányhatározat úgy, hogy „a társaság finanszírozását az MVM tulajdonosi eszközökkel biztosítsa ...”. Tétélezzük fel, hogy ennek a támogatásnak a nagysága, 2009. évben eléri a szénfillér (kb. 7 milliárd Ft.) összegét. Ha nem feledjük, hogy a többletteleher csak átmeneti, és a tisztánlátáshoz nagyság szerint rangsorba állítjuk a rendszerbe kerülő, különböző bázison fejlesztett villamosenergia termelési költségeit, valamint megvizsgáljuk a támogatások szerkezetét is, akkor megelölegezhető a számítás eredményét: a Vért szenes áramának termelési költsége az átmeneti támogatással együtt is alatta marad a „versenytársaiénak”.

d) A Heti Világgazdaságban (2009.10.24) megjelent írás szerint „... nem feltétlenül helyes például az a gyakorlat, hogy 4 millió háztartás fizeti a Vértesi szénbányászok munkahelyének megtartását ...” és „... a szénbányászati szerkezetátalakítási hozzájárulással, ... a veszteségesen termelő Vért működését támogatja a kormány ...”, a Népszabadság (2009.08.21.) szerint „Havi több ,milliárdos állami segély (jut) a Vértesi Erőműnek, ... a számlában megfizetett szénfilléren keresztül, amit kizárólag a Vértesi Erőmű fenntartása érdekében épített be a kormány az áramszámlába.”

Egyoldalú, súlyosan hibás értelmezés a szénfillért állami segélynek nevezni. Fordított esetben mit írnának az említett lapok „szakcikkírói”, ha a gáz és a bió tüzelőanyagú villamosenergia termelést szabadpiaci áron venné át a magyar rendszer és kiegészítő támogatást nyújtana a termelési költség és a piaci ár közötti különbség kiegyenlítésére?

A szénfillér nem „kizárólag a Vért munkahelyek megtartását”, hanem sokkal inkább hazánk energiaellátás-biztonságát szolgálja. Célja az importtól függés enyhítése, a hazai erőforrások fenntartásával. Lehetőséget ad az árrendszer következtében nem gazdaságos bányák életben tartására, továbbá válságok áthidalására. EU konform, Német-, Spanyol- és Lengyelország is alkalmazza. Ezeket az érveket is el kell mondani az energiakorlátozási fenyegetettséget már megtapasztalt lakosságunknak.

Nem véletlen, hogy évről-évre hatalmas mértékben növekszik a világ széntermelése (Kína, India, Indonézia, USA, stb.). Ellátás-biztonsági okokból néhány európai ország ugyancsak megtartja, fejleszti – és nem csak a külfejlesztés – szénbányászatait. A GKI. Gazdaságkutató Zrt. „legfrissebb” tanulmányában (MTI, 2009.07.20.) Vértes András elnök nyilatkozta, hogy: „... az erőműtársaság bánya nélkül, a jelenlegi négy helyett, két blokkal üzemelhetne racionálisan..., ezer embert kell elbocsátani, hatszáz pedig nyugdíjba vonulna”. Ez elképesztő vélemény egy „tudományos műhelytől”. (Vajon ki rendelte és finanszírozta a „tanulmányt”?) Szó sem esik például az import pótlásáról, a humán vonzatokról (munkahelyteremtés, elmaradó költségvetési befizetések, ellátás, segélyek, nyugdíj), a bányabezárás stb. költségeiről, a két blokk tüzelőanyagáról? A bioáram termeléséhez is szükséges a szén, importból vásárolnánk? Ki garantálná Oroszlány távfűtésének jelenlegi, relatívan kedvező árszintjét?

Az MVM a bezárás alapgondolatát ágyazza meg

A Vért 2010. évi üzletpolitikai lehetőségeit nem energiapolitikai rendszerben vizsgálják. A veszteségek (és a hitelállomány) minimumát az eddigi 4 helyett 2+1, vagy 2 blokk üzemeltetésére áttéréssel vélik elérni. Hivatkoznak a rövid távú cégérdekre és arra, hogy ebben az esetben a széndioxid kvóta értékesítése árbevételt jelentene. Kiszámították, hogyan viszonyul egymáshoz az egyszeri értékesítés előnye, illetve az erőmű kapacitás-csökkentéséből következő energiastratégiai hátrányok kára?

Ellentétes az importenergia függés enyhítésének szándékával az is, hogy 2009-ben a szakképzett létszám gyorsított ütemű leépítésével lerontották a Márkushegyi bánya termelési kapacitását. Ennek későbbi hatása szinte felbecsülhetetlen. Májusban 240 fő erdélyi, magyar nemzetiségű bányászt küldtek el. Az április végi (hazai) 1640 fős létszám, az év végére 820 főre csökkent. Erre a célra kb. 1 milliárd Ft külön ösztönzést alkalmaztak. Az erőltetett ütemű visszafejlesztés, a bizonytalanság felgyorsította a földalatti munka specialistáinak pályaelhagyását. Már a közeljövőben létszámhiány és „minőségi problémák” várhatók, különösen a biztonsági követelményeknek és a technikai színvonalnak megfelelő tekintetében.

Rövid távon a kisebb termelést a szénkészletből kiegészítik, de annak elfogyása után:

- 4 blokkos üzemet feltételezve veszélybe kerül az erőmű biztonságos ellátása, mert megszűnt az esetenkénti második fejtés telepítésének lehetősége,
- nőni fognak a fajlagos költségek és csökken a vertikum versenyképessége.

Nem lenne ésszerű elszakadni a cég helyzetének megítélésében az energiastratégiai, ellátásbiztonsági, foglalkoztatási, versenyképességi, árampiaci anomáliák, válsághatások együttes, valódi értékelésétől akkor sem, ha a Vért 2009. évi pénzügyi mérlege önmagában a bezárási szándékot „igazolná”.

Aligha tekinthető negatív hatások célzatos „csokorba gyűjtésénél” többnek, hogy a mérlegben – a várható későbbi költségek fedezetének létrehozása címen– növelik a pénzügyi eredményt csökkentő céltartalékot, például, a vesztes perek, a környezetvédelem (zagyter), a bányahidai erőmű bezárása, a létszámleépítés, a bányabezárás, a rekultiváció, a szénkészlet átértékelése, a tárgyi eszközök leírása (például az egy frontra és kevesebb erőműi blokkra átállás) költségeinek okán. Márpedig ezek „csokorba gyűjtése” folyamatban van. „Időhúzás gyanús” a Kormányhatározat végrehajtásának üteme, a már beérkezett privatizációs pályázat kezelése, a szénfillér 2010. utáni meghosszabbítására teendő kezdeményezés ki tudja miért történő halasztódása is?

Összefoglalás

Megállapítható, hogy válsaggal nem sújtott időszakban – ha az erőmű és a bánya kapacitása optimálisan kihasznált – a Vért-áram önköltsége kisebb, mint a bió tüzelőanyagból és az import gázból fejlesztetté, vagyis a vertikum versenyképes. Vajon miért kell hazánk növekvő energiaimport függőségének és munkanélküliségi helyzetének ismeretében lemondhatunk az olcsóbb, hazai természeti erőforrásról? Azzal, hogy idehaza bezárunk, itthon növeljük a munkanélküliséget, hogy más országokban teremtsünk munkahelyeket?

A gazdasági egységek magatartását, cselekvését érthetően a saját érdekeik határozzák meg. Az erőmű-, földgáz- és olajlobbyk piaci szereplők, érdekeik és az ország érdekei keresztezhetik egymást. Ezért nem alapulhatnak hazánk energiapolitikai döntései csupán az egyes energetikai cégek, ez esetben az MVM elhatározásán. Az állami érdek meghatározására a vállalatoktól független elemzések szükségesek.

2009. 12. 14.